

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»**

ІСТОРІЯ СВІТОВОЇ СУСПІЛЬНО- ПОЛІТИЧНОЇ ДУМКИ

**Методичні вказівки до семінарських занять, самостійної роботи
та виконання контрольної роботи для здобувачів першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 033 – Філософія**

Затверджено
на засіданні кафедри
філософії і суспільних наук
протокол № 3
від 27.03.2023 р.

ЧЕРНІГІВ 2023

Історія світової суспільно-політичної думки. Методичні вказівки до семінарських занять, самостійної роботи та виконання контрольної роботи здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 033 – Філософія / Укладач: Колєватов О.О. Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2023. 44 с.

Укладач: Колєватов Олексій Олександрович, кандидат історичних наук,
доцент, доцент кафедри філософії і суспільних наук

Відповідальний за випуск: Шакур Н.В., кандидат філософських наук, доцент,
завідувач кафедри філософії і суспільних наук

Рецензент: Герасименко Олена Володимирівна, кандидат історичних наук,
доцент, доцент кафедри філософії і суспільних наук НУ
«Чернігівська політехніка»

Вступ

Історія світової суспільно-політичної думки – одна із важливих складових духовної культури людства. У ній сконцентрований величезний політичний досвід минулих поколінь, відображені основні напрямки попередніх досліджень суспільно-політичної проблематики. Цей пізнавальний досвід, ідеї та досягнення минулого помітно впливають на погляди, орієнтації, на теорію та практику сьогодення.

Історія світової суспільно-політичної думки дозволяє зрозуміти, як в боротьбі і зіткненнях різноманітних поглядів, позицій одночасно йшов і йде процес розвитку пізнання природи держави, поглиблювалися уявлення про свободу, справедливість, законність, «ідеальний» устрій держави, свободи людини, форми і принципи взаємин особи та влади.

Методичні вказівки відповідають змісту робочої програми з дисципліни «Історія світової суспільно-політичної думки» та призначені для застосування в навчальному процесі здобувачами вищої освіти під час аудиторних занять.

ТЕМАТИКА ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

1. Предмет, мета та завдання світової суспільно-політичної думки

Актуальність та предметна своєрідність історії світової суспільно-політичної думки. Структура світової суспільно-політичної думки. Мета та завдання історії світової суспільно-політичної думки.

2. Суспільно-політичні вчення Стародавнього світу

Особливості державного управління та соціально-політичні передумови зародження політичної думки в стародавньому Єгипті. Джерела вивчення політичної думки в стародавньому Єгипті. «Закони Хаммурапі» як джерело старовавилонської політичної думки. Особливості формування староіндійської суспільно-політичної традиції. Ведичний період розвитку суспільно-політичної думки. Брахманізм: погляди на общинно-кастову систему та політичний устрій. Значення «Законів Ману» та «Артхашастри». Проблема царської влади у староіндійській політичній теорії. Особливості політичної думки стародавнього Китаю. Політична та етико-правова доктрина конфуціанства. Соціально-політичне вчення даосів. Політична філософія моїзму. Конструювання деспотичної держави у вченні легістів.

3. Суспільно-політичні погляди доби античності

Політичний лад грецького суспільства за поемами Гомера «Іліада» та «Одіссея». Політичний устрій полісів у поемах Гесіода. Політико-правові ідеї «Семи мудреців». Філософсько-політичні підходи Піфагора та піфагорійців. Учення Геракліта про державу та закон. Політика як мистецтво: підходи Демокріта. Етико-політична позиція Сократа. Ідеальна держава Платона. Політичні погляди Арістотеля. Етико-філософські підходи до політики епікуреців. Політичний ідеал стоїків. Політичні погляди Полібія. Становлення політико-правових інститутів римської держави. Політико-правові погляди Цицерона. Політичні концепції римських стоїків.

4. Середньовічна суспільно-політична думка

Історичні та соціально-правові умови становлення ранньохристиянської політичної культури. Загальна характеристика християнської політичної доктрини. Апологетика та її значення для формування християнських політичних ідей. Політична теорія св. Августина: град Божий і град земний. Загальна характеристика політичної думки Візантійської імперії. Політичні теорії та погляди Євсевія Кесарійського, Юстиніана, Фотія I. Погляди на державу, право і закон Томи Аквінського. Загальна характеристика середньовічної мусульманської політичної думки. Філософсько-політичні погляди аль-Фарабі. Релігійно-філософський підхід до аналізу політичного Ібн Рушда. Підходи Ібн Таймійї до халіфату, влади та

її легітимності. Політичні погляди Ібн Хальдуна. Політичне вчення М. Падуанського. Політична концепція В. Оккама.

5. Становлення суспільно-політичних ідей в добу Відродження та буржуазних революцій XVI – XVIII ст.

Загальна характеристика політико-правових концепцій доби Відродження. Християнські гуманістичні концепції політики, права та державного управління. Політико-правові ідеї Н. Мак'явеллі та Ж. Бодена. Передумови виникнення та загальна характеристика реформаційного руху на початку XVI ст. Релігійні та політико-правові ідеї М. Лютера. Народна Реформація Т. Мюнцера. Світогляд і релігійно-політична діяльність Ж. Кальвіна. Політичні та правові погляди Г. Гроція. Вчення Б. Спінози про державу і право. Основні напрями політичної думки в період Англійської революції XVII ст. Т. Гоббс про природне право, договірне походження держави та її форми. Політико-правова концепція Дж. Локка. Внесок мислителів періоду буржуазних революцій XVII ст. у розвиток світової політичної думки.

Утопія та традиція в політичній теорії та політичному процесі. «Утопія» Т. Мора. Зародження та розвиток утопії в Англії XVII ст. Утопічна традиція Франції XVII ст. «Місто Сонця» Т. Кампанелли. Загальна характеристика просвітницьких політико-правових концепцій. Антифеодальна та антикатолицька доктрина Вольтера. Політичні ідеї Д. Дідро. Політико-правові погляди Ш.-Л. Монтеск'є. Суспільний договір і народний суверенітет у теорії Ж.-Ж. Руссо. Радикалізм поглядів К. А. Гельвеція та П. А. Гольбаха. Політико-правові концепції англійських мислителів (А. Сміт, Д. Юм). Політико-правові погляди німецьких просвітників. Вплив Просвітництва на формування американської політичної думки. Політико-правова концепція Т. Пейна. Т. Джефферсон та його теоретична і практична спадщина. Влада, демократія та суспільний договір у концепції А. Гамільтона. Федералізм та ідея республіканського правління в політико-правовій ідеології США (Дж. Медісон, Дж. Адамс, Б. Франклін).

6. Радикалізація політичних ідей за часів Великої французької революції

Суспільно-політичні передумови виникнення радикальних ідей часів Великої французької революції. Політико-правові погляди лідера якобінської диктатури М. Робесп'єра. Політичне вчення Ж.-П. Марата. Утопічний соціалізм Г. Бабефа.

7. Становлення теоретичних моделей держави та права в концепціях XVIII – початку XX ст.

Консерватизм як реакція на виклики Великої французької революції. Основні ідеї консервативної традиції. Політичне вчення Е. Берка як підґрунтя класичного консерватизму. Традиціоналізм Ж. де Местра. Основні закони суспільства в ученні Л. де Бональда. Історичні умови формування політичних та етико-правових ідей в Німеччині в кінці XVIII – на початку XIX ст.

Особливості етико-правової концепції І. Канта. Ідеї національної держави у вченні Й.-Г. Гердера. Політичні погляди Г. Гегеля. Концепція національної держави Й. Г. Фіхте. Війна як засіб здійснення політики в концепції К. Клаузевіца. Лібералізм як суспільно-політична доктрина кінця XVIII – першої половини XIX ст. А. Сміт та «політика laissez-faire». Утилітаризм Дж. Бентама. Класичний лібералізм Б. Констана. Теорія демократії А. Токвіля.

Позитивізм О. Конта та його вплив на розвиток політичної думки. Ліберальна політична доктрина Дж. С. Міля. Політичні погляди М. Штірнера та П. Ж. Прудона. Політичні погляди Ф. Ласалю. Реформістський підхід до соціалізму Е. Бернштейна. Політичні погляди Ф. Ніцше. Органічна теорія держави Г. Спенсера. Політичні ідеї ідеологів європейських національних рухів XIX ст. Соціально-історичні передумови й теоретичні джерела політичного вчення марксизму. Марксистські погляди на походження й сутність держави. Вчення марксистів про соціалістичну революцію та диктатуру пролетаріату. Політичні погляди К.-А. Сен-Сімона. Соціалістичний ідеал Р. Оуена. Модель справедливого соціального устрою Ш. Фур'є. Революційна утопія Л. Бланкі. Романтичний комунізм Е. Кабе. Соціальна утопія А. Дезамі.

8. Розвиток суспільно-політичної думки в XX – XXI ст.

Розвиток суспільно-політичної думки на початку XX ст. Вплив біхевіоралізму та постбіхевіоралізму на розвиток політичної науки. Західноєвропейська суспільно-політична думка 50-х – 80-х рр. XX ст. Вивчення громадської думки. Становлення концепції тоталітаризму. Проблема глобалізації.

ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Суспільно-політичні вчення Стародавнього світу

План

1. Предмет, мета та завдання історії світової суспільно-політичної думки.
2. Політична думка стародавнього Єгипту та Вавилону.
3. Староіндійська суспільно-політична думка.
4. Суспільно-політичні вчення стародавнього Китаю.

Теми рефератів

1. Соціально-політичні передумови зародження політичної думки в стародавньому Єгипті.
2. Джерела вивчення політичної думки в стародавньому Єгипті.
3. «Закони Хаммурапі» як джерело стародавньої політичної думки.
4. Погляди на общино-кастову систему та політичний устрій в брахманізмі.
5. Проблематика зовнішньої політики у староіндійських пам'ятках політичної думки.
6. Проблема царської влади у староіндійській політичній теорії.
7. Особливості політичної думки стародавнього Китаю та етапи її еволюції.
8. Політико-правова доктрина конфуціанства.
9. Концепція закону й авторитету Хань Фей-цзи.
10. Мистецтво війни у доктрині Сунь-цзи (Сунь У).

Тема для дискусії

У чому полягає відмінність староіндійської та старокитайської суспільно-політичних думок.

Запитання для самоконтролю

1. Які основні етапи розвитку пройшла світова суспільно-політична думка?
2. Якими є основні причини виникнення суспільно-політичних учень?
3. Поміркуйте: чим зумовлена доцільність вивчення історії світової суспільно-політичної думки?
4. Які особливості суспільно-політичного мислення в стародавніх Єгипті та Вавилоні?
5. Які історичні та соціально-політичні передумови зародження політичної думки в Єгипті та Вавилоні?
6. Які джерела вивчення політичної думки в стародавньому Єгипті Ви можете назвати?
7. Чи характерний для стародавніх держав Сходу тоталітаризм?
8. Які сфери життя вавилонського суспільства регламентують «Закони Хаммурапі»?
9. Які правові гарантії захисту прав військових містяться у «Законах Хаммурапі»?

10. Назвіть основні джерела для вивчення суспільної думки та політичної теорії стародавньої Індії.
11. Які основні питання політичного порядку викладені в «Законах Ману»?
12. У чому полягає значення трактату «Артхашастра»?
13. Чи мала царська влада в стародавній Індії абсолютний характер?
14. Що нового привніс у суспільно-політичну думку індійців буддизм?
15. Чому, на Вашу думку, толерантність і ненасилля стали характерними ознаками зовнішньої політики Індії?
16. Що таке конфуціанське людинолюбство?
17. У чому суть теорії управління Конфуція на основі доброчесності?
18. Яким повинен бути ідеальний правитель за вченням даосизму?
19. Як Ви розумієте даоський принцип недіяння?
20. Чим відрізняється концепція любові в конфуціанстві та моїзмі?
21. Охарактеризуйте ідеальну державу за вченням Мо-цзи.
22. Розкрийте теорію суспільного договору за вченням Мо-цзи.
23. Чи можна модель держави Шан Яна, в якій все підпорядковано закону, назвати «правовою»?
24. У чому полягає відмінність поглядів на роль закону в суспільстві між Конфуцієм і Шан Яном?
25. Що є основою порядку в державі Шан Яна?
26. Який вплив мають політичні вчення стародавнього Китаю на сучасний розвиток політичних теорій?

Література

1. Безродний Є.Ф., Уткін О.І. Історія політичних вчень: Навчальний посібник. К.: ВД «Професіонал», 2006. 432 с.
2. Вегеш М. Зародження політичних знань в державах Стародавнього Сходу // Наук. вісн. Ужгород. ун-ту. Сер.: Політологія, соціологія, філософія. 2005. № 2. С. 245-251.
3. Воловик В. І. Політична філософія: навч. посіб. для студ. ВНЗ. Запоріжжя: Просвіта, 2012. 183 с.
4. Гавриленко О. А. Розвідувально-підбивна доктрина давньоіндійської держави Маур'їв у політико-правовому трактаті Каутільї «Артхашастра» // Право і суспільство. 2014. № 6.1(2). С. 7-12. [Електронний ресурс]. Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/jpdf/Pis_2014_6.1\(2\)_4.pdf](http://nbuv.gov.ua/jpdf/Pis_2014_6.1(2)_4.pdf)
5. Гурак Р. В. Аналіз політико-правових вчень Стародавнього Сходу // Наук. вісн. Міжн. гуманітарн. ун-ту. Сер.: Юриспруденція. 2014. № 10-2. Т. 1. С. 21-23.
6. Історія політичної думки: навч. енцикл. словник-довідник для студентів вищ. навч. закл. / за заг. ред. Н. М. Хоми [В. М. Денисенко, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.]. Львів: Новий Світ-2000, 2014. 765 с.
7. Історія політичної думки: підручник / за заг. ред. Н. М. Хоми. Л.: Новий Світ-2000, 2016. 1000 с
8. Історія політичної думки: підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, І. Ю. Вільчинська та ін.]; 2-е вид., перероб.

- і доп. Львів: «Новий Світ–2000», 2020. Т.1.: Від зародження до початку ХХ ст. 404 с.
9. Історія політичної думки: підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, І. Ю. Вільчинська та ін.]; 2-е вид., перероб. і доп. Львів: «Новий Світ–2000», 2020. Т.2. ХХ – початок ХХІ ст. 598 с.
 10. Історія світової політичної думки: навч. посіб. / уклад. В. В. Морозов. К.: Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана, 2008. 328 с.
 11. Кирилук Ф. М. Історія зарубіжних політичних вчень: навч.-метод. посібник / Ф. М. Кирилук, О. В. Батрименко. К.: ТОВ «ХХІ століття: Діалог культур», 2005. 256 с.
 12. Кондратенко Д. Співвідношення особистого та суспільного в конфуціанській етиці // Наук. записки Ін-ту політ. та етнонац. досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України: зб. наук. статей. 2008. Вип. 40. С. 576-587.
 13. Кормич А. І. Історія вчень про державу і право: навч. посіб. 3-тє вид., перероб. та доповн. К.: Алерта, 2012. 334 с.
 14. Лао-Цзи. Старий учитель. Вчення про істину і благодать. [пер. з кит. В. Дідик]. Л.: Каменярь, 2010. 44 с.
 15. Луцюк М. Вавилонська поема «Про безневинного страждальця» (фрагмент): художній переклад на українську // Синопис: текст, контекст, медіа. 2014. № 3. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/stkm_2014_3_11.pdf
 16. Михайлов В. С. Особливості та етапи генези давньокитайської філософії: філософські школи та напрями // Вісн. НТУУ «КПІ». Сер.: Філософія. Психологія. Педагогіка: зб. наук. праць. 2008. № 3 (24). С. 46-49.
 17. Мищак І. М. Нормативно-правове забезпечення державного управління та державної служби в Стародавньому Китаї // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2013. № 6. С. 12-15.
 18. Мищак І. М. Правове становище військовослужбовців і державних службовців у Стародавньому Вавилоні // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2013. № 5. С. 15-19.
 19. Нестуля О. О. Лідерство за визначенням «Архашастри» Каутільї // Наук. вісн. Полтав. ун-ту економіки і торгівлі. № 2 (53). 2012. С. 112-118.
 20. Нестуля О. О. Найдавніші уявлення про лідерство: Єгипет, Передня Азія // Економіка Крима. 2013. № 1. С. 215-220.
 21. Пиріг Р. Дипломатія та зовнішня політика в «Архашастрі» // Зовнішні справи. 2013. № 7. С. 52-55.
 22. Політологія: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 540 с.
 23. Політологія: навчальний енциклопедичний словник-довідник для здобувачів вищої освіти ВНЗ I–IV рівнів акредитації / за наук. ред. д-ра політ. н. Н. М. Хоми [В. М. Денисенко, О. М. Сорба, Л. Я. Угрин та ін.]. Львів: «Новий Світ-2000», 2015. 779 с.
 24. Політологія: хрестоматія / [Гетьманчук М. П., Гришук О. В., Титаренко Д. М., Сусліков В. Є.] / за ред. Гетьманчука М. П. Львів: ЛьвДУВС, 2011. 600 с.

25. Сумченко І. Особливості розуміння справедливості в китайській філософії // Наук. записки Нац. ун-ту «Острозька академія». Сер: Філософія. 2013. Вип. 14. С. 70-75.
26. Сучасні суспільно-політичні процеси у світі та Україні: монографія / авт. колектив: Т. Л. Нагорняк, М. В. Примуш, М. А. Польовий та ін. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2019. 228 с.
27. Теорія політики: підручник / Денисенко В. М., Бліхар В. С., Требін Н. П. та ін. Львів: Ліга-Прес, 2015. 668 с.
28. Утвенко В. В. Формування державного апарату в Стародавньому Вавилоні // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2015. № 1. С. 153-157.
29. Хрестоматія з історії всесвітньої політичної думки: навч. посіб. / уклад. М. О. Багмет [та ін.]; Миколаїв. держ. гуманітарн. ун-т ім. Петра Могили, Центр політ. досліджень. Миколаїв: Вид-во МФ НаУКМА, 2002. 220 с.
30. Яровицька Н. А. Доктрина «шляху»: східна специфіка // Гуманітарний часопис. 2012. № 1. С. 94-100.

Тема 2. Суспільно-політичні погляди доби античності

План

1. Ранній період розвитку афінської політичної думки.
2. Афінська суспільно-політична думка доби розквіту.
3. Політичні вчення періоду занепаду давньогрецьких держав.
4. Суспільно-політична та правова думка в Давньому Римі.

Теми рефератів

1. Політичний лад грецького суспільства за поемами Гомера та Гесоїда.
2. Політико-правові ідеї «Семи мудреців».
3. Етико-політична позиція Сократа.
4. Ідеальна держава Платона.
5. Політичні погляди Арістотеля.
6. Політичний ідеал стоїків.
7. Суспільно-політичні погляди Полібія.
8. Соціально-політична думка Стародавнього Риму. Реформа Сервія Туллія.
9. Політико-правові погляди Цицерона.
10. Суспільно-політичні погляди римських стоїків.

Тема для дискусії

Значення поглядів старогрецьких та староримських мислителів на подальшу еволюцію суспільно-політичної думки.

Запитання для самоконтролю

1. Як зображено політичний лад у поемах «Іліада» та «Одіссея»?
2. Опишіть політичний устрій полісів у поемах Гесіода.
3. Охарактеризуйте політичні ідеї «Семи мудреців».
4. Назвіть особливості школи піфагорійців.
5. Прокоментуйте вчення Геракліта про державу і закон.
6. Прихильником якої форми правління був Демокріт?
7. Чим обумовлена моральна спрямованість політичної думки Сократа?
8. Чому, на Вашу думку, Сократ критикував демократію та був прихильником аристократії?
9. Як Платон обґрунтовує доречність поділу населення на три стани (філософи, воїни, хлібороби)?
10. У чому полягає платонівська ідея «правління мудрих»: у правлінні «аристократії крові» чи «аристократії духу»?
11. Охарактеризуйте позитивні, суперечливі та негативні аспекти вчення Платона про «ідеальну державу».
12. У чому продуктивна сила «ідеї усереднення» в політичній концепції Арістотеля?
13. Поясніть відмінність у ставленні до держави та людини між епікурейцями та стоїками.
14. Чим, на Вашу думку, пояснюється аполітизм скептиків?
15. Як Полібій пояснює закономірність кругообігу форм держави? Чим, на його думку, зумовлена циклічність таких змін?
16. Як ставилися мислителі доби еллінізму до демократичного, монархічного та інших типів управління?
17. Чим зумовлена, на Вашу думку, реформа римського суспільства Сервієм Туллієм?
18. Як Цицерон пояснює процес становлення держави?
19. Проаналізуйте соціальну етику та політичні концепції римської Стої.
20. Що відрізняє вчення Цицерона та Сенеки щодо сутності та перспектив розвитку політичних явищ загалом і в Римській державі зокрема?
21. Чи можна вважати погляди Сенеки на зв'язки між людьми, які є основою утворення спільноти, предтечею теорій громадянського суспільства?
22. Чому ранньохристиянських авторів називають послідовниками Сенеки, а його – «прихованим християнином»?

Література

1. Абисова М. А. Еволюція соціально-філософських поглядів на проблему соціальної нерівності: античність та середньовіччя // Вісн. Нац. авіаційного ун-ту. Сер.: Філософія. Культурологія. 2013. № 2. С. 32-35.
2. Безродний Є.Ф., Уткін О.І. Історія політичних вчень: Навчальний посібник. К.: ВД «Професіонал», 2006. 432 с.
3. Вдовичин І. Реалізація свободи особи в Стародавній Греції (політико-правові ідеї і державно-правові механізми) // Актуальні проблеми політики. 2013. Вип. 48. С. 419-431.

4. Гончарова О. М. Політичний дискурс риторики: історико-культурологічні виміри // *Культура і сучасність*. 2013. № 1. С. 65-72.
5. Гурак Р. В. Особливості розвитку політико-правових учень у Стародавній Греції // *Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту*. 2014. Вип. 6-1. Том 1. С. 24-27.
6. Історія політичної думки: навч. енцикл. словник-довідник для студентів вищ. навч. закл. / за заг. ред. Н. М. Хоми [В. М. Денисенко, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.]. Львів: Новий Світ-2000, 2014. 765 с.
7. Історія політичної думки: підручник / за заг. ред. Н. М. Хоми. Л.: Новий Світ-2000, 2016. 1000 с
8. Історія політичної думки: підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, І. Ю. Вільчинська та ін.]; 2-е вид., перероб. і доп. Львів: «Новий Світ–2000», 2020. Т.1.: Від зародження до початку ХХ ст. 404 с.
9. Історія політичної думки: підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, І. Ю. Вільчинська та ін.]; 2-е вид., перероб. і доп. Львів: «Новий Світ–2000», 2020. Т.2. ХХ – початок ХХІ ст. 598 с.
10. Ковбасенко Ю. І. Антична література: [навч. посіб.]. К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2014. 256 с.
11. Кормич А. І. Історія вчень про державу і право: навч. посіб. 3-тє вид., перероб. та доповн. К.: Алерта, 2012. 334 с.
12. Кравченко П. Щастя як загальна мета людського життя в епікурейській етиці // *Філософські обрії*. 2008. № 20. С. 186-199.
13. Кравченко П. Розум як жертва віри в етиці античного скептицизму // *Філософські обрії*. 2010. № 23. С. 151-173.
14. Кремень В. Г. Філософія: мислителі, ідеї, концепції: [підручник]. К.: Книга, 2005. 528 с.
15. Левкулич В. В. Ідея соціальної рівності в епоху античності // *Мультиверсум. Філософський альманах*. 2008. Вип. 71. С. 139-150.
16. Мосаєв Ю. В. Інтеграція філософського знання Піфагора та його послідовників в умови сучасності // *Гілея*. 2012. Вип. 67 (№ 12). С. 395-398.
17. Меленко С. Г. Арістотель про соціальні основи держави // *Держава та право*. 2012. Вип. 56. С. 60-65.
18. Меленко С. Г. Стоїцизм: феноменологічно-правовий аналіз // *Наук. вісн. Чернів. ун-ту*. 2013. Вип. 644. Сер.: Правознавство. С. 26-30.
19. Мудрість віків: [вибр. афоризми] / [упоряд. М. О. Пушкаренко]. К.: Богдана, 2009. С. 10-11.
20. Найчук А. В. Давньогрецький поліс в контексті соціально-політичних поглядів Платона та Аристотеля // *зб. наук. праць «Політологічні студії»*. 2010. Вип. 1. С. 105-113.
21. Неліп М. І. Криза полісних засад людського життя в рефлексіях стоїків та епікурейців // *Часопис Київ. ун-ту права*. 2010. № 2. С. 46-51.
22. Параняк П. Етика і мораль як вияв толерантності у культурі античної Греції та Риму // *Вісн. Львів. нац. ун-ту. Філософсько-політологічні студії*. 2013. Вип. 3. С. 95-102.

23. Платон. Діалоги; [пер. с давньогрец., передмова В. В. Шкоди, Г. М. Куц]. Х.: Фоліо, 2008. 349 с.
24. Політологія: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 540 с.
25. Політологія: навчальний енциклопедичний словник-довідник для здобувачів вищої освіти ВНЗ I–IV рівнів акредитації / за наук. ред. д-ра політ. н. Н. М. Хоми [В. М. Денисенко, О. М. Сорба, Л. Я. Угрин та ін.]. Львів: «Новий Світ-2000», 2015. 779 с.
26. Політологія: хрестоматія / [Гетьманчук М. П., Гришук О. В., Титаренко Д. М., Сусліков В. Є.] / за ред. Гетьманчука М. П. Львів: ЛьвДУВС, 2011. 600 с.
27. Соболь О. Свобода і громадянин у вченні Аристотеля // Вісн. Львів. Ун-ту. Сер.: Філософ. науки. 2011. Вип. 14. С. 78-86.
28. Ставнюк В. В. До питання щодо методів у політичній боротьбі за демократизацію Афіньського суспільства (від реформ Солона до Ефіальта: VI ст. – пер. пол. V ст.) // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. 2007. Вип. 16. С. 16-21.
29. Ставнюк В. В. Становлення афінського поліса: [монографія]. К.: «Аквілон-Плюс», 2005. 216 с.
30. Сучасні суспільно-політичні процеси у світі та Україні: монографія / авт. колектив: Т. Л. Нагорняк, М. В. Примуш, М. А. Польовий та ін. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2019. 228 с.
31. Теорія політики: підручник / Денисенко В. М., Бліхар В. С., Требін Н. П. та ін. Львів: Ліга-Прес, 2015. 668 с.
32. Узбек К. М. Фрагменти побудови античної науки, філософії і культури. Донецьк: Східний видавничий дім, 2010. 234 с.
33. Хрестоматія з історії всесвітньої політичної думки: Навч. посіб. / уклад. М. О. Багмет [та ін.]; Миколаїв. держ. гуманітарн. ун-т ім. Петра Могили, Центр політ. досліджень. Миколаїв: Вид-во МФ НаУКМА, 2002. 220 с.
34. Ярош О. М. Містичні тенденції в античній філософії: Геракліт Ефеський // Гуманітарний журнал. 2011. № 34. С. 98-105.
35. Ярцев Д. Аргументаційна база «Моральних листів до Луцілія» Сенеки // Вісн. Львів. ун-ту. Сер.: «Журналістика». 2007. Вип. 30. С. 179-185.

Тема 3. Середньовічна суспільно-політична думка

План

1. Становище християнської політичної доктрини в ранньому Середньовіччі.
2. Суспільно-політична думка Візантії.
3. Арабське середньовічне політичне знання.
4. Погляди на державу, право і закон Томи Аквінського.
5. Світська політична думка пізнього Середньовіччя.

Теми рефератів

1. Апологетика та її значення на формування християнських політичних ідей.
2. Відносини між церквою та державою у вченнях Отців Церкви.
3. Політична теорія Аврелія Августина.
4. Загальна характеристика політичної думки Візантійської імперії.
5. Погляди Фотія I на особливості імператорської влади.
6. Суспільно-політичні погляди томи Аквінського.
7. Середньовічна мусульманська політична думка.
8. Політичне вчення М. Падуанського.
9. Суспільно-політичне вчення В. Оккама.

Тема для дискусії

Місце світської думки в системі середньовічних політичних учень.

Запитання для самоконтролю

1. Якими є основні причини швидкого поширення християнської віри в Римській імперії?
2. Чому перші християни зазнавали переслідувань від юдейського проводу та римської влади? Якою є роль мучеництва для становлення християнської церкви?
3. В яких суспільно-політичних умовах відбувалося становлення відносин між християнською церквою та римською державою?
4. Які головні ідеї ранньохристиянської теології? Який їхній вплив на формування християнської політичної доктрини?
5. Хто такі апологети?
6. В яких ранньохристиянських творах, що мають характер апологетичної літератури, розглядаються питання взаємодії церковної та світської влади?
7. Що визначало зміст політичної складової теологічних розвідок Отців Церкви та які проблеми були для них головними?
8. Яка ідея надає сенсу людській історії, за Аврелієм Августином? Яка роль держави в упорядкуванні суспільних відносин?
9. Що є причиною розділення світу на два царства: град небесний і град земний? Які характеристики цих двох градусів наводить Аврелій Августин?
10. Яке значення мало вчення Аврелія Августина про град Божий для обґрунтування домінування християнської церкви над середньовічними європейськими державами?
11. Як у концепції Євсевія Кесарійського співвідносяться церква, держава та суспільство?
12. Якими у візантійській політичній думці виступають взаємовідносини імператора та Бога?
13. У чому полягає візантійська концепція «симфонії» влади?
14. Які провідні риси державотворця виокремлює Фотій?
15. Які три основні джерела синтезу політичного устрою Візантійської держави?
16. Яким, на думку Фотія, має бути ідеальний чиновник?

17. Яким є бачення свободи в концепції соборності?
18. У чому полягав реформізм Кодифікації Юстиніана?
19. Розкрийте взаємозв'язок середньовічної мусульманської та античної (грецької) філософсько-політичної думки?
20. Який керівник характеризується аль-Фарабі як добродетельний?
21. Як у концепції аль-Фарабі співвідносяться суспільство та держава?
22. Які види міст-держав виділяє аль-Фарабі? У чому відмінність між ними?
23. Які риси характеризують правителя та підданих «добродетельного» міста?
24. У чому проявилася особливість трактування халіфату Ібн Таймією?
25. Які функції влади за Ібн Таймією?
26. Якою є роль держави за Ібн Хальдуном?
27. Які етапи, за Ібн Хальдуном проходить у своїй еволюції держава?
28. У чому простежується відмінність (за Ібн Хальдуном) монархії та халіфату?
29. Які різновиди форм правління виділяє Ібн Хальдун?
30. За що Ібн Хальдун критикує політичну монархію?
31. Що запозичив Тома Аквінський у Арістотеля?
32. На якій ідеї ґрунтується система Томи Аквінського?
33. Яка мета державності за поглядами Томи Аквінського?
34. Якій формі держави віддає перевагу Тома Аквінський? Які у нього аргументи?
35. Яку класифікацію законів запропонував Тома Аквінський? Дайте їх загальну характеристику.
36. Що є підставою правової теорії Томи Аквінського? Які види права він виокремлює?
37. Як Тома Аквінський обґрунтовував виправданість рабства?
38. Назвіть основні риси політичної думки епохи пізнього Середньовіччя.
39. Кому повинна належати законодавча влада в державі на думку М. Падуанського?
40. Як М. Падуанський ставився до ідеї виборності народом вищої виконавчої влади в державі?
41. Розкрийте зміст суспільно-політичних поглядів В. Оккама.
42. За яких умов, на думку В. Оккама, можливе виникнення держави?
43. У чому полягає значення концепції В. Оккама про державу і політику для подальшої еволюції політичної думки?
44. Розкрийте сутність теорії «лезо Оккама».
45. Яким є значення вчень пізнього Середньовіччя для подальшого розвитку політичної науки?

Література

1. Абд ар-Рахман ібн Хальдун. Мукаддіма / Пер. з араб. М. М. Якубовича // Філософські пошуки. Філософія і життя: форми і шляхи взаємовпливів. Львів – Одеса: Cogito-Центр Європи, 2007. Вип. XXIII. С. 288-302.
2. Августин Аврелій (Блаженний; 354-430). Сповідь / Святий Августин; [передм. і прим. П. О. Ніколова]. Х.: Фоліо, 2011. 346 с.

3. Аль-Фарабі. Книга релігії [пер. с араб. М. Якубовича] // Українське релігієзнавство. 2008. № 47. С. 236–252.
4. Балух В. О. Історичні портрети античності та середньовіччя: підручник для студ. вищ. навч. закл. Чернівці: Книги-XXI, 2007. 502 с.
5. Баумейстер А. Тома Аквінський: вступ до мислення. Бог, буття і пізнання. К.: Дух і Літера, 2012. 399 с.
6. Безродний Є.Ф., Уткін О.І. Історія політичних вчень: Навчальний посібник. К.: ВД «Професіонал», 2006. 432 с.
7. Бондар І. О. Філософсько-теологічні витоки лютеранства // Філософія науки: традиції та інновації. 2009. № 1. С. 254-264.
8. Бутенко Р. К. Церква та її роль в історії Західної Європи в епоху середньовіччя. Черкаси: Видавн. відділ ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2007. 112 с.
9. Вдовичин І. Я. Формування ідей особистісної свободи в епоху Середньовіччя // Укр. нац. ідея: реалії та перспективи нац. розвитку. 2006. Вип. 18. С. 32-39.
10. Воловик В. І. Політична філософія: навч. посіб. Запоріжжя: Просвіта, 2012. 183 с.
11. Зайбт Фердинанд. Близькість і вбогість Середньовіччя. Історія з початком і кінцем [пер. з нім. Х. Назаркевич, О. Конкевич]; наук. ред. Р. Паранько. Л.: Вид-во УКУ, 2009. 511 с.
12. Ібн Рушд. Вирішальне слово про зв'язок релігійного закону та людської мудрості // Критичні дослідження, перекл. з араб. та коментарі М. М. Якубовича. Острого: Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2011. 84 с.
13. Ібн Хальдун. Про людську цивілізацію / Пер. з араб. М. Якубовича // Київська Русь. Кн. 6 (XXVI). 7516 (2008) рік. С. 61-72.
14. Історія політичної думки: навч. енцикл. словник-довідник для студентів вищ. навч. закл. / за заг. ред. Н. М. Хоми [В. М. Денисенко, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.]. Львів: Новий Світ-2000, 2014. 765 с.
15. Історія політичної думки: підручник / за заг. ред. Н. М. Хоми. Л.: Новий Світ-2000, 2016. 1000 с.
16. Історія політичної думки: підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, І. Ю. Вільчинська та ін.]; 2-е вид., перероб. і доп. Львів: «Новий Світ–2000», 2020. Т.1.: Від зародження до початку ХХ ст. 404 с.
17. Історія політичної думки: підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, І. Ю. Вільчинська та ін.]; 2-е вид., перероб. і доп. Львів: «Новий Світ–2000», 2020. Т.2. ХХ – початок ХХІ ст. 598 с.
18. Іщук Н. Соборність та етатистські інтенції візантійської ідеології // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. Сер.: Філософія. Культурологія. 2014. № 2. С. 94-98. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnau_f_2014_2_25.pdf.
19. Качук О. Суть і характерні риси щастя від володіння земними благами у творчості Григорія Великого // Іноземна філологія: Укр. наук. зб. 2010. Вип. 122. С. 251-257.

20. Коран українською: переклад смислів; [пер. М. Якубовича]. К.: Основи, 2015. 448 с.
21. Кормич А. І. Історія вчень про державу і право: навч. посіб. 3-тє вид., перероб. та доповн. К.: Алерта, 2012. 334 с.
22. Кралюк П. Гносеологічні ідеї в праці ібн Хальдуна «Мукаддіма» // Філософські пошуки. Філософія і життя: форми і шляхи взаємовпливів. Вип. XXIII. 2007. С. 283-287.
23. Курілло В. Є. Особливості політичної культури західноєвропейського Середньовіччя // Наук. праці Чорноморського держ. ун-ту ім. Петра Могили. Серія: Політологія. 2012. Т. 178. Вип. 166. С. 36-39.
24. Омельчук В. Нормативно-правове забезпечення державно–церковних взаємин у Візантійській імперії: монографія. К.: Золоті ворота, 2014. 575 с.
25. Омельчук В. В. Релігійна політика стародавніх і середньовічних держав: навч. посіб. К.: Персонал, 2011. 608 с.
26. Омельчук В. Симфонія влад у політико-правовій моделі Візантійської імперії // Наук. записки Ін-ту законодавства Верховної Ради України. 2013. № 3. С. 14-19. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nzizvru_2013_3_5.pdf.
27. Перунін В. Народження державності Київської Русі очима імператора Візантії – рік 947 // Вісн. Книжкової палати. 2014. № 8. С. 22–24. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vkp_2014_8_8.pdf.
28. Політологія: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 540 с.
29. Політологія: навчальний енциклопедичний словник-довідник для здобувачів вищої освіти ВНЗ I–IV рівнів акредитації / за наук. ред. д-ра політ. н. Н. М. Хоми [В. М. Денисенко, О. М. Сорба, Л. Я. Угрин та ін.]. Львів: «Новий Світ-2000», 2015. 779 с.
30. Політологія: хрестоматія / [Гетьманчук М. П., Грищук О. В., Титаренко Д. М., Сусліков В. Є.] / за ред. Гетьманчука М. П. Львів: ЛьвДУВС, 2011. 600 с.
31. Середньовічні латинськомовні джерела: хрестоматія, іст.-лінгв. комент., словник / упоряд. В. М. Миронова. К.: Київ. ун-т, 2013. 199 с.
32. Содомора П.А. Терміносистема Святого Томи з Аквіну: монографія. Л.: Сполом, 2010. 286 с.
33. Сучасні суспільно-політичні процеси у світі та Україні: монографія / авт. колектив: Т. Л. Нагорняк, М. В. Примуш, М. А. Польовий та ін. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2019. 228 с.
34. Теорія політики: підручник / Денисенко В. М., Бліхар В. С., Требін Н. П. та ін. Львів: Ліга-Прес, 2015. 668 с.
35. Толкач А. М. Проблеми співвідношення світської та релігійної влади у трактаті «Захисник миру» М. Падуанського // Порівняльно-аналітичне право. № 3-1. 2013. С. 75-77.

36. Феномен релігії у творах античних і середньовічних мислителів: колект. моногр. / Докаш В. І. та ін.; за ред. В. О. Балуха. Чернівці: Рута, 2012. 303 с.
37. Філософська думка. Sententiae: іст.-філос. спецвип. № 1: Антична і середньовічна філософія. К.: Ін-т філософії НАН України, 2010. 230 с.
38. Хрестоматія з історії всесвітньої політичної думки: навч. посіб. / уклад. М. О. Багмет [та ін.]; Миколаїв. держ. гуманітарн. ун-т ім. Петра Могили, Центр політ. досліджень. Миколаїв: Вид-во МФ НаУКМА, 2002. 220 с.
39. Християнство у полі державно-церковних відносин: історія і сьогодення. До 1700-ліття проголошення Міланського едикту: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Умань, 14-15 трав. 2013 р.) / редкол.: О. П. Чучалін (голов. ред.), В. П. Паєвський. Умань: Видавець Сочінський, 2014. 145 с.
40. Цебрій І. В. Духовно-моральна парадигма в педагогічній творчості ранньохристиянських наставників середньовічної Європи. Полтава: ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2011. 373 с.
41. Якубович М. М. Іслам: практичні аспекти: [навч.-метод. посіб.]. Острог: Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2012. 188 с.

Тема 4-5. Становлення суспільно-політичних ідей в добу Відродження та буржуазних революцій XVI – XVIII ст. (4 години)

План (4 -го заняття)

1. Суспільно-політичні і правові вчення доби Відродження.
2. Політичні погляди ідеологів Реформації.
3. Політичні концепції періоду буржуазних революцій XVII ст.

Теми рефератів

1. Громадянський гуманізм Л. Б. Альберті.
2. Сатирично-гуманістичні погляди Е. Роттердамського.
3. Політико-правові ідеї Н. Мак'явеллі.
4. Політико-правове вчення Ж. Бодена.
5. Релігійні та політико-правові ідеї М. Лютера.
6. Народна Реформація Т. Мюнцера.
7. У. Цвінглі – реформатор Церкви та держави у Швейцарії.
8. Релігійно-політична діяльність Ж. Кальвіна.
9. Суспільно-політичні та правові погляди Г. Гроція.
10. Вчення Б. Спінози про державу і право.
11. Концепція абсолютизму Р. Філмера.
12. Політичні погляди індепендентів.
13. Суспільство соціальної справедливості дигерів.
14. Політичні погляди Т. Гоббса.
15. Політико-правова концепція Дж. Локка.

Тема для дискусії

Який вплив мали буржуазні революції у Голландії та Англії на формування нових суспільно-політичних ідей.

Запитання для самоконтролю

1. Як Л. Альберті розуміє суспільство? У чому полягає головний суспільний обов'язок громадянина?
2. Чому Е. Роттердамський віддавав перевагу монархії, а не республіці?
3. Які умови, на думку Е. Роттердамського, необхідні для досягнення суспільного блага?
4. Чим поєднані між собою дві роботи Н. Мак'явеллі – «Державець» та «Роздуми про першу декаду Тита Лівія»?
5. Що означає розподіл влад у Н. Мак'явеллі?
6. Який тип правління – республіканський чи монархічний – відстоює Н. Мак'явеллі? Спробуйте аргументувати, чому?
7. Які умови існування держави виділяв Ж. Боден?
8. Які чинники, на думку Ж. Бодена, впливають на виникнення різноманітних форм держави?
9. Як Ж. Боден визначав поняття «добре упорядкована держава»?
10. Назвіть п'ять ознак суверенітету за Ж. Боденом.
11. На які види Ж. Боден поділяв держави за способом здійснення влади?
12. Що таке Реформація? Вкажіть спільні і відмінні риси Відродження та Реформації.
13. Чому реформаційний рух XVI ст. мав переважно церковний характер?
14. Проаналізуйте синтез гуманістичного та релігійного елементів світогляду ідеолога Реформації М. Лютера і їх відображення у його релігійно-політичній діяльності.
15. У чому відмінність у політичних поглядах М. Лютера та Т. Мюнцера?
16. Які основні реформи церкви та держави провів У. Цвінглі?
17. Чому Ж. Кальвін віддавав перевагу аристократичному устрою держави?
18. Чим католицька церква відрізнялася від лютеранської та кальвіністської?
19. Визначне політичне та соціальне значення Реформації.
20. Проаналізуйте вплив буржуазних революцій XVII ст. на зміну політичної свідомості.
21. У чому полягає зміст теорії природного права Г. Гроція і як вона вплинула на подальший розвиток політичної думки?
22. Розкрийте суть концепції «суспільного договору» Б. Спінози.
23. Яку форму держави Б. Спіноза вважав найкращою?
24. Які напрями сформувались в англійській політичній думці у період буржуазної революції?
25. Охарактеризуйте програмні засади індепендентів.
26. Які державницькі ідеали сповідував О. Кромвель?
27. Назвіть головні ідеї в політичній концепції левелерів.
28. У чому суть концепту «держави соціальної справедливості» Дж. Уїнстенлі?

29. Як поєднувалась у вченні Т. Гоббса теорія політичного абсолютизму із визнанням громадянського суспільства та природних прав?
30. Розкрийте схему поділу і балансу влади, запропоновану Дж. Локком.
31. У чому полягають ліберальні засади вчення Дж. Локка про державу і право?

Література

1. Балух В. О. Історичні портрети античності та середньовіччя: підручник / В. О. Балух, І. П. Возний, В. П. Коцур. Чернівці: Книги – ХХІ, 2007. 502 с.
2. Безродний Є.Ф., Уткін О.І. Історія політичних вчень: Навчальний посібник. К.: ВД «Професіонал», 2006. 432 с.
3. Білецький В. Соціально-філософські погляди Джонатана Свіфта (на прикладі «Казки бочки») // Філософія. 2014. № 3 (129). С. 78-80.
4. Бортнік Р. О. Політична теорія та філософія Джона Локка: проблема когерентності // Мультиверсум. Філософський альманах. 2008. Вип. 68. С. 49-63.
5. Вдовичин І. Відродження як етап у формуванні новоєвропейської концепції свободи особи // Укр. нац. ідея: реалії та перспективи розвитку. 2006. № 17. С. 17-23.
6. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму. К.: Основи, 1994. 261 с.
7. Гусев В. І. Гносеологічні засади політичної теорії Джона Локка // Наук. записки НаУКМА. Сер.: Філософія та релігієзнавство. 2005. Т. 37. С. 15-23.
8. Історія політичної думки: навч. енцикл. словник-довідник для студентів вищ. навч. закл. / за заг. ред. Н. М. Хоми [В. М. Денисенко, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.]. Львів: Новий Світ-2000, 2014. 765 с.
9. Історія політичної думки: підручник / за заг. ред. Н. М. Хоми. Л.: Новий Світ-2000, 2016. 1000 с
10. Історія політичної думки: підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, І. Ю. Вільчинська та ін.]; 2-е вид., перероб. і доп. Львів: «Новий Світ–2000», 2020. Т.1.: Від зародження до початку ХХ ст. 404 с.
11. Історія політичної думки: підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, І. Ю. Вільчинська та ін.]; 2-е вид., перероб. і доп. Львів: «Новий Світ–2000», 2020. Т.2. ХХ – початок ХХІ ст. 598 с.
12. Історія філософії: підручник: У 2 т. / За заг. ред. В. І. Ярошовця. Т. І. К.: Видавн.- поліграф. центр «Київський університет», 2007. 512 с.
13. Киян М. Ш. Проблеми взаємної відповідальності держави та особливості в історії політичних вчень Нового часу // Вісн. НТУ «ХПІ». 2014. № 63 (1105). С. 61-66.
14. Колиба М. М. Свобода віросповідання як правова категорія у філософії мислителів епохи Відродження та Реформації // Митна справа. 2014. № 2 (92). Ч. 2., Кн. 2. С. 41-46.

15. Кормич А. І. Історія вчень про державу і право: навч. посіб. 3-тє вид., перероб. та доповн. К.: Алерта, 2012. 334 с.
16. Мак'явеллі Н. Флорентійські хроніки. Державець. К.: Основи, 1998. 492 с.
17. Павко Я. Гуго Гроцій – один із засновників науки міжнародного права // Віче. 2011. № 6. С. 15-16.
18. Політологія: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 540 с.
19. Політологія: навчальний енциклопедичний словник-довідник для здобувачів вищої освіти ВНЗ I–IV рівнів акредитації / за наук. ред. д-ра політ. н. Н. М. Хоми [В. М. Денисенко, О. М. Сорба, Л. Я. Угрин та ін.]. Львів: «Новий Світ-2000», 2015. 779 с.
20. Політологія: хрестоматія / [Гетьманчук М. П., Гришук О. В., Титаренко Д. М., Сусліков В. Є.] / за ред. Гетьманчука М. П. Львів: ЛьвДУВС, 2011. 600 с.
21. Самардак М. Суспільний ідеал Джона Локка // Філософ. думка. 2006. № 2. С. 51-60.
22. Стасюк Л. О. Кальвінізм у становленні духовності українського народу: соціально-історичний аспект // Мультиверсум. Філософський альманах. 2005. Вип. 50. С. 172-182.
23. Сучасні суспільно-політичні процеси у світі та Україні: монографія / авт. колектив: Т. Л. Нагорняк, М. В. Примуш, М. А. Польовий та ін. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2019. 228 с.
24. Теорія політики: підручник / Денисенко В. М., Бліхар В. С., Требін Н. П. та ін. Львів: Ліга-Прес, 2015. 668 с.
25. Хвойницька Х. Концепція природного права голландських мислителів (Ю. Ліпсій, Г. Гроцій) // Вісн. нац. ун-ту «Львівська політехніка». № 692. Філософ. науки. 2011. С. 69-74.
26. Хрестоматія з історії всесвітньої політичної думки : навч. посіб. / уклад. М. О. Багмет [та ін.]; Миколаїв. держ. гуманітарн. ун-т ім. Петра Могили, Центр політ. досліджень. Миколаїв: Вид-во МФ НаУКМА, 2002. 220 с.
27. Хрестоматія з історії політичних вчень: [посібник] / Упоряд. та автор коментарів Уривалкін О. М. К.: Дакор, КНТ, 2008. 456 с.

План (5-го заняття)

1. Політичні вчення утопічного характеру XVI – XVII ст.
2. Суспільно-політичні вчення та правові концепції європейського Просвітництва.
3. Політичні і суспільно-правові концепції у США доби Просвітництва та періоду боротьби за незалежність.

Теми рефератів

1. «Утопія» Т. Мора й «Місто Сонця» Т. Кампанелли.
2. «Анатомія Меланхолії» Р. Бертона та «Нова Атлантида» Ф. Бекона.
3. «Республіка Океанія» Дж. Гаррінгтона. «Новий закон справедливості» та «Закон свободи» Дж. Уїнстенлі.
4. Політичні ідеї й ідеали Вольтера та Д. Дідро.
5. Політико-правові погляди Ш.-Л. Монтеск'є.
6. Суспільний договір і народний суверенітет у теорії Ж.-Ж. Руссо.
7. Суспільно-політичні концепції англійських мислителів (Дж. Прістлі, А. Сміт, Д. Юм).
8. Політико-правові погляди німецьких просвітників (Х. Томазій, Й. Гердер).
9. Політико-правова концепція Т. Пейна.
10. Народний суверенітет та Декларація незалежності США Т. Джефферсона.
11. Суспільно-політична концепція А. Гамільтона.
12. Федералізм та ідея республіканського правління в політико-правовій ідеології США (Дж. Медісон, Дж. Адамс, Б. Франклін)

Тема для дискусії

Який вплив європейське Просвітництво мало на формування американської суспільно-політичної думки.

Запитання для самоконтролю

1. Як, на Вашу думку, провідні політичні ідеї античності вплинули на формування утопічних проектів XVI-XVII ст.
2. Охарактеризуйте особливості формування утопічних поглядів у європейських країнах. Визначте спільні та відмінні риси.
3. Порівняйте проекти «ідеальних держав» представників англійської утопічної ідеї.
4. Чим зумовлене багатоманіття утопічних проектів ідеального суспільства саме в англійській політичній думці?
5. Які напрями розвитку утопічної політичної думки можна виокремити в утопічній традиції Англії?
6. У чому, на Вашу думку, полягала унікальність утопічних поглядів представників політичної думки Франції XVII ст.?
7. Порівняйте проекти-утопії Т. Мора й Т. Кампанелли.
8. Назвіть спільні риси, характерні для всіх утопій періоду XVI-XVII ст.
9. У чому зміст Просвітництва як ідейної течії?
10. Які Вам відомі політико-правові школи доби Просвітництва?
11. Назвіть основне гасло періоду Просвітництва.
12. Хто був основоположником поміркованої течії французького Просвітництва?
13. Що, на думку Вольтера, є найціннішим подарунком Бога людині?
14. Що під суспільним договором розумів Ш.-Л. Монтеск'є?
15. Як характеризували Ж.-Ж. Руссо та П. А. Гольбах природній стан людини?

16. Перерахуйте основні засади раціоналістичної теорії «суспільної згоди» Ж.-Ж. Руссо?
17. Що під принципом «соціальної корисності» розумів К. А. Гельвецій?
18. Охарактеризуйте епохи, які виділяє Дж. Віко, в результаті темпорального руху суспільства?
19. Назвіть причину, на думку Ч. Беккарія, злиденного існування значної частини людства?
20. Що під політичною свободою розумів Д. Прістлі?
21. Як пояснює Д. Юм причину створення громадянського суспільства? В яких умовах воно «народжувалося»?
22. Як вплинули ідеї мислителів доби Просвітництва на формування суспільної свідомості північноамериканських колоній.
23. Чиї погляди стали вирішальними при створенні Конституції у 1787 р.?
24. Які типи прав розрізняє Т. Пейн у праці «Права людини»?
25. Як у Декларації незалежності США Т. Джефферсон трактує свободу?
26. Що, за А. Гамільтоном, є обов'язковою умовою міцної республіканської форми правління?
27. Який устрій, на думку А. Гамільтона, мав стати підґрунтям Конституції США?
28. Що, на думку Дж. Медісона, є причиною розпаду республіки в період громадянських війн?
29. Що таке «факція», за Дж. Медісоном, і що є причиною її появи?
30. Як Дж. Адамс розглядав систему розподілу влад і їх співіснування?
31. На чому ґрунтувалася ідея швидкого прогресу Північної Америки Б. Франкліна?
32. Як Б. Франклін ставився до радикальних політичних змін?
33. Кого вважають автором ідеї американської нації й чому?
34. В чому полягає основна відмінність політичних і правових поглядів Т. Пейна, Т. Джефферсона й А. Гамільтона?
35. Чи належали за своїми політичними поглядами представники політичної думки США доби Просвітництва до однієї течії?

Література

1. Безродний Є.Ф., Уткін О.І. Історія політичних вчень: Навчальний посібник. К.: ВД «Професіонал», 2006. 432 с.
2. Денисенко В. М. Проблема свободи людини: конотації у філософських теоріях Нового часу // Соціогуманітарні проблеми людини. 2010. №4. С.115– 129.
3. Джефферсон Т. Інавгураційна промова 1801 року // Демократія: Антологія / Упоряд. О. Проценко. К.: Смолоскип, 2005. С. 379-382.
4. Історія політичної думки: навч. енцикл. словник-довідник для студентів вищ. навч. закл. / за заг. ред. Н. М. Хоми [В. М. Денисенко, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.]. Львів: Новий Світ-2000, 2014. 765 с.
5. Історія політичної думки: підручник / за заг. ред. Н. М. Хоми. Л.: Новий Світ-2000, 2016. 1000 с

6. Історія політичної думки: підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, І. Ю. Вільчинська та ін.]; 2-е вид., перероб. і доп. Львів: «Новий Світ-2000», 2020. Т.1.: Від зародження до початку ХХ ст. 404 с.
7. Історія політичної думки: підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, І. Ю. Вільчинська та ін.]; 2-е вид., перероб. і доп. Львів: «Новий Світ-2000», 2020. Т.2. ХХ – початок ХХІ ст. 598 с.
8. Карелін В. Ідеальний американець: Присвячується 300-річчю з дня народження Бенджаміна Франкліна // Людина без кордонів: Філософія. Психологія. Історія. Наука. Мистецтво. 2006. № 1 (2). С. 26-31.
9. Конотопцев О. Теорія суспільного договору як сучасне уявлення про державу ХVІІ-ХVІІІ ст. // Теорія та практика державного управління. 2009. Вип.4. С. 33-40.
10. Кормич А. І. Історія вчень про державу і право: навч. посіб. 3-тє вид., перероб. та доповн. К.: Алерта, 2012. 334 с.
11. Кулачинський М. М. «Левіафан» або «Океанія»: модель державної влади в політичних поглядах Т. Гоббса і Дж. Гаррінгтона // Наукові праці: наук.-метод. журн. Вип. 61. Т. 74. Істор. науки. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. С. 86-89.
12. Куян І. Особливості розуміння ідеї суверенітету в політико-правовій думці західних держав ХVІ-ХVІІІ століття // Наук. вісн. Чернівець. ун-ту. 2010. Вип. 538. Сер.: Правознавство. С. 30-35.
13. Левкулич В. В. Особливості теоретизації проблеми справедливості у соціально-філософській думці Просвітництва // Гілея. 2013. Вип. 69 (№ 2). С. 377-381.
14. Мироненко О. Історія вчень про державу і право: навч. посіб. К.: Академія, 2010. 454 с.
15. Мусієнко Н. Тенденції масовості і елітарності у контексті Просвітництва і Романтизму. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://mari.kiev.ua/PDF_2011/Suchasni_prolemy_6_2010/132-152.pdf
16. Онофрійчук Т. Утопія як уявлення ідеального. Англійські утопії ХVІІІ століття: різновиди та спрямованість // Магістеріум. 2010. Вип. 41. Істор. студії. С. 55-63.
17. Панов М. Чезаре Беккарія і його славнозвісний трактат «Про злочини та покарання» (до 250-річчя опублікування) // Право України. 2014. № 9. С. 226-244.
18. Політологія: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 540 с.
19. Політологія: навчальний енциклопедичний словник-довідник для здобувачів вищої освіти ВНЗ І-ІV рівнів акредитації / за наук. ред. д-ра політ. н. Н. М. Хоми [В. М. Денисенко, О. М. Сорба, Л. Я. Угрин та ін.]. Львів: «Новий Світ-2000», 2015. 779 с.
20. Політологія: хрестоматія / [Гетьманчук М. П., Гришук О. В., Титаренко Д. М., Сусліков В. Є.] / за ред. Гетьманчука М. П. Львів: ЛьвДУВС, 2011. 600 с.

21. Протосавицька Л. Політичні і правові погляди Клода Адріана Гельвеція // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер.: Право. 2014. Вип. 197(1). Ч. 3. С. 22-26.
22. Сучасні суспільно-політичні процеси у світі та Україні: монографія / авт. колектив: Т. Л. Нагорняк, М. В. Примуш, М. А. Польовий та ін. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2019. 228 с.
23. Теорія політики: підручник / Денисенко В. М., Бліхар В. С., Требін Н. П. та ін. Львів: Ліга-Прес, 2015. 668 с.
24. Тіндалл Дж. Б. Історія Америки / Дж. Б. Тіндалл, Д. Е. Шай / Пер. з англ. Л.: Смолоскип, 2010. 904 с.
25. Титов В. Д. Філософсько-політичні та філософсько-правові погляди Джона Адамса // Філософські обрії. 2009. № 22. С. 145-161.

Тема 6-7. Становлення теоретичних моделей держави та права в концепціях XVIII – початку XX ст. (4 години)

План (6-го заняття)

1. Консервативний напрям у політичних ученнях XVIII – XIX ст.
2. Політико-правові ідеї в Німеччині в кінці XVIII – на початку XIX ст.
3. Ліберальний напрям у політичних вченнях кінці XVIII – першої половини XIX ст.

Теми рефератів

1. Політичне вчення Е. Берка.
2. Традиціоналізм Ж. де Местра.
3. Основні закони суспільства в ученні Л. де Бональда.
4. Ідеї національної держави в ученні Й.-Г. Гердера.
5. Ідеї свободи і справедливості в поглядах Й.-К.-Ф. Шиллера.
6. Політичні погляди Г. В. Ф. Гегеля.
7. Концепція національної держави Й. Г. Фіхте.
8. Війна як засіб здійснення політики в концепції К. Клаузевіца.
9. А. Сміт та «політика laissez-faire».
10. Утилітаризм Дж. Бентама.
11. Класичний лібералізм Б. Констана.
12. Теорія демократії А. Токвіля.

Тема для дискусії

Значення політико-правових та етичних ідей німецьких мислителів кінця XVIII – початку XIX ст.

Запитання для самоконтролю

1. Які основні ідеї консерватизму?
2. У чому полягає складність реалізації ідей класичного консерватизму?

3. Яке ставлення Е. Берка до реформ?
4. У чому основний сенс «спільної угоди» Е. Берка як прообразу «суспільного договору»?
5. Якими властивостями Е. Берк наділяв аристократію та яке місце він їй відводив?
6. У чому, на думку Е. Берка, цінність релігії?
7. На чому ґрунтована критика Е. Берком демократії?
8. Чим, на думку Ж. де Местра, спричинена Велика французька революція?
9. Чому Ж. де Местр із розумінням ставився до революційних мас?
10. Хто, за Ж. де Местром, поставав гарантом папської влади?
11. Які основні закони існування громадянського суспільства виокремив Л. де Бональд?
12. Що розумів Л. де Бональд під поняттям «конституційоване громадянське суспільство»?
13. Які «ліберальні» інституції був вимушений обстоювати консерватор Л. де Бональд і чому?
14. Чому, на Вашу думку, проблеми формування державності були центральними у працях німецьких мислителів кінця XVIII – початку XIX ст.?
15. Які висновки щодо моделі правової держави І. Канта актуальні сьогодні?
16. Визначте основні засади національної держави в концепції Й. Г. Гердера.
17. Які важливі положення етико-правових ідей Ф. Шиллера сприяли розвитку теорій плюралізму та прагматизму?
18. Охарактеризуйте основні риси «розумної держави» Г. Гегеля.
19. Визначте роль свободи у формуванні правової держави в поглядах Й. Фіхте та Ф. Шеллінга.
20. У чому, на Вашу думку, проявляється взаємозв'язок війни та політики в концепції К. Клаузевіца?
21. Якими були передумови виникнення ліберальної ідеології?
22. У чому суть політики *laissez-faire* за А. Смітом?
23. Чи можна питання оборони, громадських робіт та освіти піддавати принципу невтручання за А. Смітом?
24. У чому суть доктрини утилітаризму?
25. Чому Дж. Бентам не визнавав ідею договірної походження держави?
26. Яким було ставлення Дж. Бентама до ідеї природного права?
27. Чому Б. Констан піддавав критиці теорію народного суверенітету?
28. Зіставивши два нижче запропонованих висловлювання А. де Токвіля з праці «Про демократію в Америці», проілюструйте історичними прикладами істинність або хибність кожного з них: 1) «Води тих, хто управляє, і глупота тих, ким управляють, здатні дуже швидко зруйнувати будь-яку конституцію»; 2) «Абсолютно неможливо повірити в те, що в результаті голосування народу, який має лакейські нахили, може бути створений мудрий, енергійний і ліберальний уряд».
29. Яким було ставлення В. фон Гумбольдта до державної опіки громадського благополуччя?

30. Якими функціями визначаються межі діяльності держави за В. фон Гумбольдтом?

Література

1. Безродний Є.Ф., Уткін О.І. Історія політичних вчень: Навчальний посібник. К.: ВД «Професіонал», 2006. 432 с.
2. Бентам Дж. Про принцип корисності // Лібералізм: Антологія. 2-ге вид. / Упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. К.: ВД «Простір», «Смолоскип», 2009. 1128 с. («Політичні ідеології»). С. 155-156.
3. Берк Е. Релігія і громадянське суспільство // Консерватизм: Антологія / упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. 2-ге вид. К.: ВД «Простір», «Смолоскип», 2008. 788 с.
4. Бональд Л. Теорія політичної і релігійної влади // Консерватизм: Антологія / упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. 2-ге вид. К.: ВД «Простір», «Смолоскип», 2008. 788 с.
5. Гордієнко М. Процес еволюції та політичні перспективи ідеології консерватизму // Політичний менеджмент. 2007. № 5 (26). С. 46-59.
6. Грей Дж. Бентам Єремія // Короткий оксфордський політичний словник / за ред. І. Макліна, А. Макмілана. К.: Основи, 2005. 789 с. С. 58-59.
7. Гумбольдт фон В. Позитивна і негативна держава // Лібералізм: Антологія. 2-ге вид. / Упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. К.: ВД «Простір», «Смолоскип», 2009. 1128 с. («Політичні ідеології»). С. 649-651.
8. Держалюк М. С. Політико-правові аспекти філософії Гегеля та їх значення для України // Стратегічні пріоритети. 2008. № 3(8). С. 22-27.
9. Історія політичної думки: навч. енцикл. словник-довідник для студентів вищ. навч. закл. / за заг. ред. Н. М. Хоми [В. М. Денисенко, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.]. Львів: Новий Світ-2000, 2014. 765 с.
10. Історія політичної думки: підручник / за заг. ред. Н. М. Хоми. Л.: Новий Світ-2000, 2016. 1000 с
11. Історія політичної думки: підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, І. Ю. Вільчинська та ін.]; 2-е вид., перероб. і доп. Львів: «Новий Світ–2000», 2020. Т.1.: Від зародження до початку ХХ ст. 404 с.
12. Історія політичної думки: підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, І. Ю. Вільчинська та ін.]; 2-е вид., перероб. і доп. Львів: «Новий Світ–2000», 2020. Т.2. ХХ – початок ХХІ ст. 598 с.
13. Кирилук Ф. М. Історія зарубіжних політичних вчень / Ф. М. Кирилук, О. В. Батрименко: навч.-метод. посібник. К.: ТОВ «XXI століття: Діалог культур», 2005. 256 с.
14. Констан Б. Про свободу древніх у її порівнянні зі свободою сучасних людей // Лібералізм: Антологія. 2-ге вид. / Упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. К.: ВД «Простір», «Смолоскип», 2009. 1128 с. («Політичні ідеології»). С. 423-435.
15. Кормич А. І. Історія вчень про державу і право: навч. посіб. 3-тє вид., перероб. та доповн. К.: Алерта, 2012. 334 с.

16. Короткий оксфордський політичний словник / пер. з англ.; за ред. І. Макліна, А. Макмілана. К.: Основи, 2006. 789 с.
17. Кушаков Ю. В. Невідомий Й. Г. Фіхте (типові помилки в розумінні фіхтевського вчення) // Вісн. Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. Сер.: «Філософія. Політологія». 2005. Вип. 70-72. С. 69-75.
18. Майданюк В. Консерватизм як ідеологія: критерії та основні принципи // Вісн. СевНТУ: зб. наук. пр. Сер.: Політологія. 2010. № 112. С. 132–136.
19. Местр Ж. Есе про принцип породження політичних інститутів та інших людських установлень // Консерватизм: Антологія / упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. 2-ге вид. К.: ВД «Простір», «Смолоскип», 2008. 788 с.
20. Павлова Т. С. Реалізація свободи і закону у філософсько-правових поглядах Фіхте і Шеллінга: соціально-філософський аспект // Гуманітарн. вісн. ЗДА. 2012. Вип. 51. С. 157-164.
21. Політологія: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 540 с.
22. Політологія: навчальний енциклопедичний словник-довідник для здобувачів вищої освіти ВНЗ I–IV рівнів акредитації / за наук. ред. д-ра політ. н. Н. М. Хоми [В. М. Денисенко, О. М. Сорба, Л. Я. Угрин та ін.]. Львів: «Новий Світ-2000», 2015. 779 с.
23. Політологія: хрестоматія / [Гетьманчук М. П., Грищук О. В., Титаренко Д. М., Сусліков В. Є.] / за ред. Гетьманчука М. П. Львів: ЛьвДУВС, 2011. 600 с.
24. Сміт А. Система природної свободи // Лібералізм: Антологія. 2-ге вид. / Упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. К.: ВД «Простір», «Смолоскип», 2009. 1128 с. («Політичні ідеології»). С. 644-648.
25. Сучасні суспільно-політичні процеси у світі та Україні: монографія / авт. колектив: Т. Л. Нагорняк, М. В. Примуш, М. А. Польовий та ін. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2019. 228 с.
26. Теорія політики: підручник / Денисенко В. М., Бліхар В. С., Требін Н. П. та ін. Львів: Ліга-Прес, 2015. 668 с.
27. Четверікова Л. О. Консерватизм: ідеологія та доктрина // Тези звітної наукової конференції філос. ф-ту. Л.: Видавн. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2007. С. 103-105.
28. Шеллінг Ф. Про відношення реального та ідеального в природі // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л. В. Губерського. К.: Знання, 2009. С. 194–205.

План (7-го заняття)

1. Особливості розвитку соціально-політичної думки в другій половині XIX ст.
2. Марксизм як політичне вчення.
3. Політичні вчення представників критичної та революційної утопічної традиції.

Теми рефератів

1. Позитивізм О. Конта та його вплив на розвиток політичної думки.
2. Ліберальна політична доктрина Дж. С. Міля.
3. Суспільно-політичні погляди М. Штірнера та П. Прудона.
4. Консерватизм Л. фон Штейна.
5. Проблема робітничого руху у поглядах Ф. Ласалю.
6. Реформістський підхід до соціалізму Е. Бернштейна.
7. Органічна теорія держави Г. Спенсера.
8. Політичні ідеї ідеологів європейських національних рухів ХІХ ст.
9. Марксистські погляди на походження й сутність держави.
10. Суспільно-політичні погляди К.-А. Сен-Сімона.
11. Соціалістичний ідеал Р. Оуена.
12. Модель справедливого соціального устрою Ш. Фур'є.

Тема для дискусії

Значення політичного вчення марксизму для подальшої еволюції світової політичної думки.

Запитання для самоконтролю

1. У чому О. Конт вбачав призначення держави?
2. Порівняйте бачення анархічного устрою суспільного життя М. Штірнера та П. Прудона.
3. Порівняйте оцінки ролі держави у житті суспільства К. Маркса та Е. Бернштейна.
4. Розкрийте сутність концепції кризи цивілізації Ніцше.
5. Яким чином, на думку Г. Спенсера, має відбуватися перехід від військового до індустріального суспільства?
6. Розкрийте роль слов'янських народів у політичному житті Європи за Дж. Мадзіні.
7. Як ідеї Т. Масарика вплинули на розвиток Чехословаччини? Чи вдалося йому втілити в життя свою політичну доктрину?
8. На яких теоретичних засадах базується політичне вчення марксизму?
9. Як К. Маркс і Ф. Енгельс характеризують стан сучасного ім суспільства?
10. Яка ідея приходить на зміну ідеї відмирання держави?
11. Які економічні передумови переходу людей із родової організації суспільства до держави виділяє Ф. Енгельс?
12. Які висновки зробив Ф. Енгельс, узагальнивши свої погляди на походження держави?
13. В яких соціально-політичних умовах зароджувався соціальний утопізм?
14. Які елементи суспільно-політичної думки К. Сен-Сімона є утопічними?
15. Визначте відмінності політичної теорії утопічного соціалізму К. Сен-Сімона від інших представників цієї теорії.
16. Які особливості утопічного соціалізму Р. Оуен визначив у своїй теорії?
17. Визначить поняття та зміст «розумної конституції» за Р. Оуеном.
18. Якою є головна ідея учень Ш. Фур'є?

19. У чому, на Вашу думку, полягає утопізм ідеалу «соціальної справедливості»?
20. У чому полягає утопізм політичних учень В. Вейтлінга?
21. Порівняйте головні ідеї соціальної справедливості представників утопічної традиції в поглядах Т. Мора, Е. Кабе та Ш. Фур'є?

Література

1. Безродний Є.Ф., Уткін О.І. Історія політичних вчень: Навчальний посібник. К.: ВД «Професіонал», 2006. 432 с.
2. Варварцев М. М. Джузеппе Мадзіні, мадзінізм і Україна: монографія. К.: Пульсари, 2005. 304 с.
3. Запорожець С. А. П'єр Жозеф Прудон – самоідентифікація анархізму: розробка основних соціально-політичних ідей // Гілея. 2011. Вип. 52. С. 444-449.
4. Історія політичної думки: навч. енцикл. словник-довідник для студентів вищ. навч. закл. / за заг. ред. Н. М. Хоми [В. М. Денисенко, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.]. Львів: Новий Світ-2000, 2014. 765 с.
5. Історія політичної думки: підручник / за заг. ред. Н. М. Хоми. Л.: Новий Світ-2000, 2016. 1000 с.
6. Історія політичної думки: підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, І. Ю. Вільчинська та ін.]; 2-е вид., перероб. і доп. Львів: «Новий Світ–2000», 2020. Т.1.: Від зародження до початку ХХ ст. 404 с.
7. Історія політичної думки: підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, І. Ю. Вільчинська та ін.]; 2-е вид., перероб. і доп. Львів: «Новий Світ–2000», 2020. Т.2. ХХ – початок ХХІ ст. 598 с.
8. Кирилюк Ф. М. Історія зарубіжних політичних вчень: навч.-метод. посібник / Ф. М. Кирилюк, О. В. Батрименко. К.: «ХХІ століття: Діалог культур», 2005. 256 с.
9. Кирилюк Ф. М. Практикум з історії зарубіжних політичних вчень: навч.-метод. комплекс; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. К.: Знання України, 2015. Ч. 1. 2015. 399 с.
10. Ключник Р. М. Еволюція концепту «криза» у західній політичній думці // Вісн. Дніпропетр. ун-ту. Сер.: Філософія. Соціологія. Політологія. 2014. Т. 22, Вип. 24 (1). С. 47-54.
11. Кормич А. І. Історія вчень про державу і право: навч. посіб. 3-тє вид., перероб. та доповн. К.: Алерта, 2012. 334 с.
12. Кузнецов А. О. Експлікація ідеї соціальної справедливості у творах соціалістів-утопістів (частина перша) // Актуальні проблеми державного управління. 2011. № 2. С. 25-31. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/jpdf/apdy_2011_2_5.pdf
13. Мигович І. Марксизм для всіх. Пізнаймо живу душу могутнього вчення. К.: Бізнесполіграф, 2011. 383 с.

14. Моспаненко І. Представницька демократія та місцеве самоврядування у поглядах Дж. С. Мілля // Укр. нац. ідея: реалії та перспективи розвитку. 2011. Вип. 23. С. 32-37.
15. Нагорняк М. М. Національна ідея і гуманістичний ідеал (за Т. Г. Масариком) // Держава і право. 2008. Вип. 39. С. 652-655.
16. Ніцше Ф. Повне зібрання творів. Том 1. Л.: Астролябія, 2004. 769 с.
17. Політологія: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 540 с.
18. Політологія: навчальний енциклопедичний словник-довідник для здобувачів вищої освіти ВНЗ I–IV рівнів акредитації / за наук. ред. д-ра політ. н. Н. М. Хоми [В. М. Денисенко, О. М. Сорба, Л. Я. Угрин та ін.]. Львів: «Новий Світ-2000», 2015. 779 с.
19. Політологія: хрестоматія / [Гетьманчук М. П., Грищук О. В., Титаренко Д. М., Сусліков В. Є.] / за ред. Гетьманчука М. П. Львів: ЛьвДУВС, 2011. 600 с.
20. Сорока Г. Б. Політико-правові погляди ідеолога англійського лібералізму Дж. Ст. Мілля: монографія. Луганськ: ЛДУВС, 2011. 230 с.
21. Сучасні суспільно-політичні процеси у світі та Україні: монографія / авт. колектив: Т. Л. Нагорняк, М. В. Примуш, М. А. Польовий та ін. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2019. 228 с.
22. Теорія політики: підручник / Денисенко В. М., Бліхар В. С., Требін Н. П. та ін. Львів: Ліга-Прес, 2015. 668 с.
23. Федорченко В. М. Сутність «ревізії» марксистського вчення Е. Бернштейном // Наукові записки НаУКМА. Т. 18. Політ. науки. 2000. С. 16-22.

ТЕМАТИКА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Радикалізація політичних ідей за часів Великої французької революції

План

1. Політико-правові погляди лідера яacobінської диктатури М. Робесп'єра.
2. Політичне вчення Ж.-П. Марата.
3. Утопічний соціалізм Г. Бабефа.

Література

1. Бевз Т. А. Феномен «революція» у дискурсах мислителів, політиків, науковців: монографія. К.: [б. в.], 2012. 176 с.
2. Безродний Є.Ф., Уткін О.І. Історія політичних вчень: Навчальний посібник. К.: ВД «Професіонал», 2006. 432 с.
3. Історія політичної думки: навч. енцикл. словник-довідник для студентів вищ. навч. закл. / за заг. ред. Н. М. Хоми [В. М. Денисенко, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.]. Львів: Новий Світ-2000, 2014. 765 с.
4. Історія політичної думки: підручник / за заг. ред. Н. М. Хоми. Л.: Новий Світ-2000, 2016. 1000 с
5. Історія політичної думки: підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, І. Ю. Вільчинська та ін.]; 2-е вид., перероб. і доп. Львів: «Новий Світ–2000», 2020. Т.1.: Від зародження до початку ХХ ст. 404 с.
6. Історія політичної думки: підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, І. Ю. Вільчинська та ін.]; 2-е вид., перероб. і доп. Львів: «Новий Світ–2000», 2020. Т.2. ХХ – початок ХХІ ст. 598 с.
7. Кормич А. І. Історія вчень про державу і право: навч. посіб. 3-тє вид., перероб. та доповн. К.: Алерта, 2012. 334 с.
8. Новак-Каляєва Л. Парадокси теорії та практики реалізації концепції прав людини: досвід Великої французької революції // Науковий вісник. 2012. Вип. 10 «Демократичне врядування». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.lvivacademy.com/visnik10/fail/Novak-Kaljajeva.pdf>.
9. Політологія: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 540 с.
10. Політологія: навчальний енциклопедичний словник-довідник для здобувачів вищої освіти ВНЗ I–IV рівнів акредитації / за наук. ред. д-ра політ. н. Н. М. Хоми [В. М. Денисенко, О. М. Сорба, Л. Я. Угрин та ін.]. Львів: «Новий Світ-2000», 2015. 779 с.
11. Політологія: хрестоматія / [Гетьманчук М. П., Гришук О. В., Титаренко Д. М., Сусліков В. Є.] / за ред. Гетьманчука М. П. Львів: ЛьвДУВС, 2011. 600 с.
12. Сучасні суспільно-політичні процеси у світі та Україні: монографія / авт. колектив: Т. Л. Нагорняк, М. В. Примуш, М. А. Польовий та ін. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2019. 228 с.

13. Сьондюков І. До свободи через гільйотину // День. 2013. № 164.
14. Теорія політики: підручник / Денисенко В. М., Бліхар В. С., Требін Н. П. та ін. Львів: Ліга-Прес, 2015. 668 с.

Тема 2. Розвиток суспільно-політичної думки в ХХ – ХХІ ст.

План

1. Суспільно-політичні погляди першої половини ХХ ст. Біхевіоралізм та постбіхевіоралізм.
2. Суспільно- політична думка другої половини ХХ – ХХІ ст.

Література

1. Байме К. Політичні теорії сучасності. К.: Стилос, 2008. 396 с.
2. Бодрійяр Ж. Фатальні стратегії. Л.: Кальварія, 2010. 192 с.
3. Бойко-Бойчук Л. Суть та можливості синергетичного підходу у дослідженнях політико-владної взаємодії на рівні територіальної громади // Наук. зап. Ін-ту політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса. 2005. Вип. 28. С. 359-367.
4. Бойко-Бойчук Л. В. Синергетичний підхід у політичних дослідженнях (на прикладі аналізу політико-владної взаємодії у територіальних громадах в Україні): автореф. дис... канд. політ. наук / Л. В. Бойко-Бойчук; НАН України. Ін-т політ. етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса. К., 2006. 20 с.
5. Бойко-Бойчук Л. До інтерпретації синергетичного поняття «самоорганізація» для специфіки соціально-політичних систем // Totallogy-XXI. Вип. 12. Постнекласичні дослідження. К.: ЦГО НАН України, 2005. С. 83-85.
6. Безродний Є.Ф., Уткін О.І. Історія політичних вчень: Навчальний посібник. К.: ВД «Професіонал», 2006. 432 с.
7. Висоцький О. Ю. Міф як інструмент легітимаційної політики // Вісн. Дніпропетр. Ун-ту. Сер.: «Філософія. Соціологія. Політологія». 2006. Вип. 13. С. 241-249.
8. Гарбадин А. Жіль Дельоз про чужинця як форму означення можливого світу у межах політичного дискурсу // Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Science. 2013. № 1(2). Issue 12. p. 190-194.
9. Гарбадин А. Специфіка методологічного застосування постмодернізму у межах політичної науки // Вісн. СевНТУ: зб. наук. праць. Сер.: «Політологія». 2011. Вип. 123. С. 45-49.
10. Євсєєв К. В. Політичний біхевіоризм як феномен модерністського наукового світогляду // Наук. записки Ін-ту політ. і етнонац. досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України: зб. наук. праць. К., 2011. Вип. 56. С. 134-144.
11. Зінченко В. В. Глобалізація і глобалістика. Л.: Новий Світ-2000, 2014. 420 с.

12. Зінченко В. В. Громадянське суспільство: шляхи, форми та перспективи (соціально-філософські ідеї і політико-правові тенденції сучасності). К.: МАУП/КАРПУК, 2007. 468 с.
13. Зінченко В. В. Менеджмент. Системи управління в умовах інституційної глобалізації. К.: Люксар, 2012. 864 с.
14. Зінченко В. В. Соціально-філософська альтернатива стратегій суспільного розвитку: самоврядний лібертаризм versus неолібералізм // Гуманітарні студії. 2012. Вип.14. С.117-133.
15. Історія політичної думки: навч. енцикл. словник-довідник для студентів вищ. навч. закл. / за заг. ред. Н. М. Хоми [В. М. Денисенко, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.]. Львів: Новий Світ-2000, 2014. 765 с.
16. Історія політичної думки: підручник / за заг. ред. Н. М. Хоми. Л.: Новий Світ-2000, 2016. 1000 с
17. Історія політичної думки: підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, І. Ю. Вільчинська та ін.]; 2-е вид., перероб. і доп. Львів: «Новий Світ–2000», 2020. Т.1.: Від зародження до початку ХХ ст. 404 с.
18. Історія політичної думки: підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, І. Ю. Вільчинська та ін.]; 2-е вид., перероб. і доп. Львів: «Новий Світ–2000», 2020. Т.2. ХХ – початок ХХІ ст. 598 с.
19. Кормич А. І. Історія вчень про державу і право: навч. посіб. 3-тє вид., перероб. та доповн. К.: Алерта, 2012. 334 с.
20. Кривошеїн В. В. Девелопменталізм як постсистемний підхід до аналізу макрополітичних процесів // Вісн. Нац. юрид. ун-ту ім. Ярослава Мудрого. Сер. «Філософія, філософія права, політологія, соціологія». Х.: Право, 2016. № 3 (30). С. 210-214.
21. Лікарчук Н. В. Базові семіотичні моделі комунікації // Наук. часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Сер. 22: Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. 2015. Вип. 16. С. 69-74.
22. Олсон М. Влада і процвітання: подолання комуністичних і капіталістичних диктатур. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. 168 с.
23. Парсонс Т. Соціальна структура і особистість. К.: Дух і літера, 2011. 337 с.
24. Політологія: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 540 с.
25. Політологія: навчальний енциклопедичний словник-довідник для здобувачів вищої освіти ВНЗ I–IV рівнів акредитації / за наук. ред. д-ра політ. н. Н. М. Хоми [В. М. Денисенко, О. М. Сорба, Л. Я. Угрин та ін.]. Львів: «Новий Світ-2000», 2015. 779 с.
26. Політологія: хрестоматія / [Гетьманчук М. П., Грищук О. В., Титаренко Д. М., Сусліков В. Є.] / за ред. Гетьманчука М. П. Львів: ЛьвДУВС, 2011. 600 с.

27. Ротар Н. Методологічні проблеми дослідження політичної участі в період постбіхевіоризму // Вісн. Львів. ун-ту ім. Івана Франка. Сер.: «Філосо.-політол. студії». 2010. Вип. 1. С. 79-87.
28. Северинюк В. М. Біхевіоризм у політичній науці: традиції та назрілі модифікації // Наук. записки Ін-ту політ. і етнонац. досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України: зб. наук. праць. 2007. Вип. 35. С. 323-335.
29. Северинюк В. М. Політична поведінка: проблеми теорії та методології: монографія. К.; Запоріжжя: Вид-во КПУ, 2009. 432 с.
30. Сіданіч М. О. Біхевіоралізм як системоутворююча основа політичної науки США // Вісн. СевДТУ. Сер.: «Політологія». 2008. Вип. 91. С. 132-137.
31. Сучасні суспільно-політичні процеси у світі та Україні: монографія / авт. колектив: Т. Л. Нагорняк, М. В. Примуш, М. А. Польовий та ін. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2019. 228 с.
32. Теорія політики: підручник / Денисенко В. М., Бліхар В. С., Требін Н. П. та ін. Львів: Ліга-Прес, 2015. 668 с.
33. Шевчук Д. Смысл і межі політичного: філософська інтерпретація: монографія. Острого: Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2014. 374 с.

Теми контрольної роботи

1. «Закони Хаммурапі» як джерело політичної думки стародавнього Вавилону.
2. Погляди на общино-кастову систему та політичний устрій в Брахманізмі.
3. Політична та суспільно-правова доктрина конфуціанства.
4. Суспільно-політичні погляди та ідеальна держава Платона.
5. Політичні вчення періоду занепаду давньогрецьких держав (погляди епікурейців, кініків, стоїків та скептиків).
6. Політична та суспільно-правова думка в стародавньому Римі.
7. Світська та духовна влада у вченнях Отців Церкви.
8. Суспільно-політична думка Візантійської імперії.
9. Середньовічна арабська суспільно-політична думка.
10. Політико-правові ідеї Нікколо Мак'явеллі.
11. Передумови виникнення та загальна характеристика реформаційного руху в Західній і Центральній Європі в XVI ст.
12. Основні напрями політичної думки в період Англійської революції XVII ст.
13. Зародження та розвиток утопічної політичної думки в Англії XVII ст.
14. Суспільно-політичні вчення поміркованого крила просвітницького руху Франції.
15. Політичні та суспільно-правові погляди «батьків американської конституції».
16. Політичне вчення Е. Берка як підґрунтя класичного консерватизму.
17. Концепція національної держави у поглядах Й.-Г. Гердера та Й. Г. Фіхте.
18. Політичні ідеї представників французького лібералізму (Б. Констана та А. Токвіля).
19. Політичні ідеї ідеологів європейських національних рухів XIX ст.
20. Моделі справедливого соціального устрою за Р. Оуеном та Ш. Фур'є.
21. Біхевіоралізм і постбіхевіоралізм у політичній науці. Постбіхевіоральна революція.

Вимоги до написання контрольної роботи

Контрольна робота – це самостійна творча робота із запропонованої викладачем переліку тем для самостійного вибору здобувачами вищої освіти та виконується як позааудиторна робота.

Завдяки контрольній роботі перевіряється рівень самостійного мислення здобувача вищої освіти, його вміння обробляти та аналізувати матеріал, робити узагальнюючі висновки, практично застосовувати знання, здобуті в процесі навчання.

Контрольна робота не може бути викладом чи переказуванням чужих думок, адже має відображати власну авторську позицію. Власну думку здобувач вищої освіти аргументує шляхом викладу аргументів, підбору прикладів, аналогій, проведення паралелей.

Структура контрольної роботи:

- *титкульний аркуш* (зразок у додатку В);
- *вступ* (містить такі елементи, як актуальність, мета та завдання контрольної роботи, очікуваний результат роботи, які будуть отримуватися в ході розкриття теми);
- *основна частина* (теоретична основа обраної проблеми й виклад основного питання контрольної роботи);
- *висновок* (за своєю структурою висновок має відповідати переліку завдань, поставлених у вступі. Тобто, висновок підсумовує контрольну роботу або ще раз підкріплює зміст і значення викладеного в основній частині матеріалу.);
- *додатки* (таблиці, схеми, діаграми) – за бажанням;
- *список використаних джерел* (містить перелік використаних джерел при написанні контрольної роботи). Посилання на використані джерела оформлюється таким чином: у квадратних дужках вказується його порядковий номер у списку використаних джерел та конкретна сторінка, наводиться цитата, наприклад [3, с. 95].

Основні вимоги до оформлення контрольної роботи

- Контрольна робота має бути виконана на одній сторінці аркуша білого паперу формату А 4, обсягом 12 – 20 сторінок.
- Контрольна робота роздруковується на принтері або пишеться охайним почерком обсягом, адекватним друкованому.

- Якщо текст надруковано на принтері: шрифт Times New Roman розміру 14, вирівнювання – «за шириною», міжрядковий інтервал «полуторний» (1,5), абзацний відступ –1,25 см.
- Параметри сторінок: зверху та знизу – 2 см, зліва – 2 см, справа – 1,5 см.
- Першою сторінкою роботи є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок. На титульному аркуші номер сторінки не ставлять, на наступних сторінках номер проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки наприкінці.
- Контрольна робота виконується українською мовою.

Рекомендована література

1. Байме К. Політичні теорії сучасності. К.: Стилос, 2008. 396 с.
2. Балух В. О. Історичні портрети античності та середньовіччя: підручник для студ. вищ. навч. закл. Чернівці: Книги-XXI, 2007. 502 с.
3. Бевз Т. А. Феномен «революція» у дискурсах мислителів, політиків, науковців: монографія. К.: [б. в.], 2012. 176 с.
4. Бодрійяр Ж. Фатальні стратегії. Л.: Кальварія, 2010. 192 с.
5. Воловик В. І. Політична філософія: навч. посіб. для студ. ВНЗ. Запоріжжя: Просвіта, 2012. 183 с.
6. Зінченко В. В. Глобалізація і глобалістика. Л.: Новий Світ-2000, 2014. 420 с.
7. Зінченко В. В. Громадянське суспільство: шляхи, форми та перспективи (соціально-філософські ідеї і політико-правові тенденції сучасності). К.: МАУП/КАРПУК, 2007. 468 с.
8. Зінченко В. В. Менеджмент. Системи управління в умовах інституційної глобалізації. К.: Люксар, 2012. 864 с.
9. Історія політичної думки: навч. енцикл. словник-довідник для студентів вищ. навч. закл. / за заг. ред. Н. М. Хоми [В. М. Денисенко, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.]. Львів: Новий Світ-2000, 2014. 765 с.
10. Історія політичної думки: підручник / за заг. ред. Н. М. Хоми. Л.: Новий Світ-2000, 2016. 1000 с.
11. Історія політичної думки: підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, І. Ю. Вільчинська та ін.]; 2-е вид., перероб. і доп. Львів: «Новий Світ–2000», 2020. Т.1.: Від зародження до початку ХХ ст. 404 с.
12. Історія політичної думки: підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, І. Ю. Вільчинська та ін.]; 2-е вид., перероб. і доп. Львів: «Новий Світ–2000», 2020. Т.2. ХХ – початок ХХІ ст. 598 с.
13. Кирилюк Ф. М. Історія зарубіжних політичних вчень: навч.-метод. посібник / Ф. М. Кирилюк, О. В. Батрименко. К.: ТОВ «ХХІ століття: Діалог культур», 2005. 256 с.
14. Кирилюк Ф. М. Практикум з історії зарубіжних політичних вчень: навч.-метод. комплекс; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. К.: Знання України, 2015. Ч. 1. 2015. 399 с.
15. Кормич А. І. Історія вчень про державу і право: навч. посіб. 3-тє вид., перероб. та доповн. К.: Алерта, 2012. 334 с.
16. Короткий оксфордський політичний словник / пер. з англ.; за ред. І. Макліна, А. Макмілана. К.: Основи, 2006. 789 с.
17. Мак-Комбс М. Встановлення пріоритетів: масмедії і громадська думка; [пер. с англ. М. Давиденко]. К.: К.І.С., 2007. 256 с.
18. Мигович І. Марксизм для всіх. Пізнаймо живу душу могутнього вчення. К.: Бізнесполіграф, 2011. 383 с.
19. Мироненко О. Історія вчень про державу і право: навч. посіб. К.: Академія, 2010. 454 с.

20. Олсон М. Влада і процвітання: подолання комуністичних і капіталістичних диктатур. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. 168 с.
21. Омельчук В. Нормативно-правове забезпечення державно–церковних взаємин у Візантійській імперії: монографія. К.: Золоті ворота, 2014. 575 с.
22. Омельчук В. В. Релігійна політика стародавніх і середньовічних держав: навч. посіб. К.: Персонал, 2011. 608 с.
23. Парсонс Т. Соціальна структура і особистість. К.: Дух і літера, 2011. 337 с.
24. Політологія: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 540 с.
25. Політологія: навчальний енциклопедичний словник-довідник для здобувачів вищої освіти ВНЗ I–IV рівнів акредитації / за наук. ред. д-ра політ. н. Н. М. Хоми [В. М. Денисенко, О. М. Сорба, Л. Я. Угрин та ін.]. Львів: «Новий Світ-2000», 2015. 779 с.
26. Політологія: хрестоматія / [Гетьманчук М. П., Грищук О. В., Титаренко Д. М., Сусліков В. Є.] / за ред. Гетьманчука М. П. Львів: ЛьвДУВС, 2011. 600 с.
27. Северинюк В. М. Політична поведінка: проблеми теорії та методології: монографія. К.; Запоріжжя: Вид-во КПУ, 2009. 432 с.
28. Сучасні суспільно-політичні процеси у світі та Україні: монографія / авт. колектив: Т. Л. Нагорняк, М. В. Примущ, М. А. Польовий та ін. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2019. 228 с.
29. Теорія політики: підручник / Денисенко В. М., Бліхар В. С., Требін Н. П. та ін. Львів: Ліга-Прес, 2015. 668 с.
30. Тіндалл Дж. Б. Історія Америки / Дж. Б. Тіндалл, Д. Е. Шай / Пер. з англ. Л.: Смолоскип, 2010. 904 с.
31. Хрестоматія з історії всесвітньої політичної думки: навч. посіб. / уклад. М. О. Багмет [та ін.]; Миколаїв. держ. гуманітарн. ун-т ім. Петра Могили, Центр політ. досліджень. Миколаїв: Вид-во МФ НаУКМА, 2002. 220 с.
32. Цебрій І. В. Духовно-моральна парадигма в педагогічній творчості ранньохристиянських наставників середньовічної Європи. Полтава: ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2011. 373 с.
33. Шевчук Д. Смысл і межі політичного: філософська інтерпретація: монографія. Острог: Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2014. 374 с.

**Додаток 1 – Питання до екзамену з курсу
«Історія світової суспільно-політичної думки»**

1. Предмет історії світової суспільно-політичної думки.
2. Мета та завдання історії світової суспільно-політичної думки.
3. Джерела вивчення політичної думки в стародавньому Єгипті.
4. «Закони Хаммурапі» як джерело старовавилонської політичної думки.
5. Староіндійська суспільно-політична думка.
6. Політична та етико-правова доктрина конфуціанства.
7. Суспільно-політичні вчення даосів, моїстів та легістів.
8. Політичний лад грецького суспільства за поемами Гомера та Гесіода.
9. Філософсько-політичні підходи Піфагора та Геракліта.
10. Етико-політична позиція Демокріта й Сократа.
11. Ідеальна держава Платона.
12. Суспільно-політичні погляди Арістотеля.
13. Етико-філософські підходи до політики епікурейців та скептиків.
14. Політичний ідеал стоїків.
15. Політичні погляди Полібія.
16. Політико-правові погляди Цицерона.
17. Відносини між церквою та державою у вченнях Отців Церкви.
18. Політична теорія Аврелія Августина.
19. Суспільно-політична думка Візантії.
20. Погляди на державу, право і закон Томи Аквінського.
21. Середньовічна арабська суспільно-політична думка.
22. Політичне вчення М. Падуанського та В. Оккама
23. Сатирично-гуманістичні погляди Е. Роттердамського.
24. Суспільно-політичні ідеї Н. Мак'явеллі.
25. Політико-правове вчення Ж. Бодена.
26. Релігійні та політико-правові ідеї М. Лютера.
27. Народна Реформація Т. Мюнцера.
28. Світогляд і релігійно-політична діяльність Ж. Кальвіна та У. Цвінглі.
29. Політичні та правові погляди Г. Гроція та Б. Спінози.
30. Концепція абсолютизму Р. Філмера.
31. Суспільно-політичні погляди індепендентів (О. Кромвель, Дж. Мільтон, О. Сідней).
32. Договірне походження держави Т. Гоббса.
33. Політико-правова концепція Дж. Локка.
34. «Утопія» Т. Мора.
35. Розвиток утопічних ідей в Англії XVII ст. (Р. Бертон, Ф. Бекон, Дж. Уїнстенлі та ін.).
36. Утопічна традиція Франції XVII ст. (С. де Бержерак, Д. Верас д'Але, Ж. Мел'є).

37. «Місто Сонця» Т. Кампанелли.
38. Політичні ідеї й ідеали Вольтера та Д. Дідро.
39. Політико-правові погляди Ш.-Л. Монтеск'є.
40. Суспільний договір і народний суверенітет у теорії Ж.-Ж. Руссо.
41. Радикалізм поглядів К. А. Гельвеція та П. А. Гольбаха.
42. Основні ідеї італійського Просвітництва (Дж. Віко, Ч. Беккарія).
43. Політико-правові погляди німецьких просвітників (Х. Томазій, Й. Г. Гердер).
44. Вплив Просвітництва на формування американської політичної думки. Політико-правова концепція Т. Пейна.
45. Суспільно-політичні погляди і концепції Т. Джефферсона й А. Гамільтона.
46. Федералізм та ідея республіканського правління в політико-правовій ідеології США (Дж. Медісон, Дж. Адамс, Б. Франклін).
47. Політико-правові погляди лідера яacobінської диктатури М. Робесп'єра.
48. Політичне вчення Ж.-П. Марата.
49. Політичне вчення Е. Берка як підґрунтя класичного консерватизму.
50. Традиціоналізм Ж. де Местра та основні закони суспільства в ученні Л. де Бональда.
51. Концепція національної держави Й.-Г. Гердера та Й. Г. Фіхте.
52. Суспільно-політичні погляди І. Канта й Г. Гегеля.
53. Підходи Й. Шиллера та Ф. Шеллінга до розуміння свободи і справедливості.
54. Війна як засіб здійснення політики в концепції К. Клаузевіца.
55. А. Сміт та «політика laissez-faire» (невтручання).
56. Утилітаризм Дж. Бентама.
57. Класичний лібералізм Б. Констана.
58. Теорія демократії А. Токвіля.
59. Вплив поглядів О. Конта на розвиток політичної думки.
60. Ліберальна політична доктрина Дж. С. Міля.
61. Політичні погляди Ф. Ніцше.
62. Ідейні витоки анархізму. Політичні погляди М. Штірнера та П. Ж. Прудона.
63. Проблема робітничого руху в поглядах Ф. Ласалю.
64. Органічна теорія держави Г. Спенсера.
65. Марксистські погляди на походження й сутність держави, диктатуру пролетаріату.
66. Суспільно-політичні погляди К.-А. Сен-Сімона.
67. Модель справедливого соціального устрою Р. Оуена та Ш. Фур'є.
68. Вплив біхевіоралізму та постбіхевіоралізму на розвиток політичної науки.
69. Розвиток суспільно-політичної думки в другій половині ХХ – ХХІ ст.

**Додаток 2 – Приклад оформлення титульної сторінки
контрольної роботи**

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Чернігівська політехніка»
Навчально-науковий інститут економіки
Кафедра філософії і суспільних наук

Контрольна робота
з дисципліни «Історія світової суспільно-політичної думки»

назва теми

здобувача вищої освіти спеціальності «Філософія»
групи ФА-221 **Іваненко Сергія Івановича**

Перевірив: *к. іст. н., доц.* **Колєватов Олексій Олександрович**

Чернігів 2023 р.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Тематика лекційних занять.....	4
Плани семінарських занять.....	7
Тема 1. Суспільно-політичні вчення Стародавнього світу.....	7
Тема 2. Суспільно-політичні погляди доби античності.....	10
Тема 3. Середньовічна суспільно-політична думка.....	13
Тема 4-5. Становлення суспільно-політичних ідей в добу Відродження та буржуазних революцій XVI – XVIII ст.....	18
Тема 6-7. Становлення теоретичних моделей держави та права в концепціях XVIII – початку XX ст.....	25
Тематика самостійної роботи.....	32
Тема 1. Радикалізація політичних ідей за часів Великої французької революції.....	32
Тема 2. Розвиток суспільно-політичної думки в XX – XXI ст.....	35
Теми контрольної роботи.....	36
Вимоги до написання контрольної роботи.....	37
Рекомендована література.....	39
Додаток 1 – Питання до екзамену з курсу «Історія світової суспільно-політичної думки».....	41
Додаток 2 – Приклад оформлення титульної сторінки контрольної роботи...43	43